

Stručni rad

Na putu prema europskom digitalnom identitetu

Valerija Pekušek Cvikl

Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor

Sažetak

U digitalnom svijetu elektronička identifikacija postaje ključnim dijelom, što je potvrđeno i u vrijeme pandemije COVID-19. Trenutačno u EU-u ne postoji pouzdana i sigurna identifikacija korisnika koja štiti osobne podatke i koja se rasprostranjeno koristi, ali okvir za e-identifikaciju i usluge stvaranje povjerenja, dostupan je u cijeloj EU. Očekuje se da će europski osobni digitalni novčanik zaživjeti idućih godina, omogućujući svakom stanovniku Europske unije da ga sigurno i učinkovito koristi u svim državama članicama.

Ključne riječi: Digitalni identitet, autentifikacija, identifikacija, europski osobni digitalni novčanik, EIDAS.

1.Uvod

Ljudi ostvaruju svoje živote kroz mnoštvo različitih identiteta: mi smo djeca, unuci, braća i sestre, učenici, studenti, zaposlenici, roditelji... Obilježeni smo različitim ulogama te osobnim okolnostima i aktivnostima.

U svakodnevnim društvenim interakcijama, naši identiteti stvaraju očekivanja i mi prilagođavamo svoje ponašanje tim očekivanjima. Sa susjedima razgovaramo drugačije nego s učiteljicom, s prijateljima dijelimo drugačije interese nego s članovima obitelji, informacije koje dijelimo s poznanicima drugačije su od onih koje dijelimo s obitelji ili prijateljima.

Naš online identitet također je vrlo raznolik. Sudjelujemo na društvenim mrežama, kupujemo u online trgovinama, prijavljujemo se na školske i državne portale. Ali moramo se svugdje predstavljati, a više puta imamo hrpu korisničkih imena i lozinki i naši se podaci nakupljaju na internetu.

2.Digitalna identifikacija

Identifikacija nam omogućuje da dokažemo tko smo. Zato u svakodnevnom životu sa sobom imamo osobne iskaznice i putovnice. Na webu, to je zbirka različitih podataka kao što su korisničko ime i zaporka, ime, prezime, adresa e-pošte, prebivalište ili kombinacija drugih podataka koji nas jedinstveno opisuju. Digitalni identitet je web ili mrežni identitet koji pojedinac, organizacija ili elektronički uređaj posjeduje za ulazak u kibernetički prostor. Pojedinac može imati nekoliko različitih digitalnih identiteta i omogućuje davateljima digitalnih usluga da nas sigurno identificiraju prije nego što nam daju pristup digitalnom sadržaju. Taj se proces nazivamo autentifikacija. Danas koristimo brojne metode provjere autentičnosti (npr. korisničko ime i lozinka, jednokratna SMS lozinka, otisak prsta, digitalni certifikat na pametnoj kartici itd.), no sigurnim se metodama smatraju samo one koje koriste najmanje dva međusobno neovisna elementa:

- nešto što ima samo korisnik (npr. telefon ili pametna kartica),
- nešto što samo korisnik zna (npr. PIN kod ili lozinka),
- nešto što jedinstveno identificira korisnika (npr. otisak prsta ili šarenica oka).

Integritet digitalnog sadržaja osigurava se elektroničkim potpisom ("e-potpis"). Elektronički potpis omogućuje primatelju provjeru da smo mi zaista pripremili primljeni sadržaj. Prema Zakonu (ZEPEP), kvalificirani elektronički potpis dokumenata u Sloveniji je od 2000. godine jednakovrijedan vlastoručnom potpisu, a za njegovu pripremu moramo imati digitalni certifikat izdan od strane kvalificirane certifikacijske agencije.

Ograničenja trenutnih metoda pružanja digitalnog identiteta:

- veliki broj korisničkih imena i lozinki koje moramo pamtit i često mijenjati,
- kdo sebe moramo imati generatore jednokratnih lozinki i ponovno upisivati sadržaj sa zaslona,
- digitalni certifikati na pametnim karticama, koji inače omogućuju sigurnu prijavu i siguran elektronički potpis, rade samo u određenim preglednicima i obično zahtijevaju da ih instalira tehnički stručnjak.

Sve više osobnih podataka dijelimo online kao korisnici, ali moramo biti svjesni da sve informacije čine naš osobni identitet na internetu, da ostavljamo digitalni otisak iza sebe te da se moramo pažljivo i odgovorno predstavljati te osigurati sigurnost naših podataka.

3.Digitalni certifikat u oblaku

Europska EIDAS uredba koja je stupila na snagu u srpnju 2016. donosi veliku promjenu. Korisnik sada može čuvati digitalni certifikat kod kvalificiranog pružatelja usluga povjerenja, kvalificirane agencije za certifikaciju, umjesto na pametnoj kartici ili USB ključiću. Prvo provjerava identitet korisnika sigurnom autentifikacijom, a zatim elektronički potpisuje digitalni sadržaj u ime korisnika.

Rješenje omogućuje korisnicima korištenje pametnog telefona za prijavu u aplikacije ili elektroničko potpisivanje digitalnih dokumenata u nekoliko jednostavnih koraka.

Digitalna identifikacija nam stoga pomaže uštedjeti vrijeme i pojednostaviti interakcije. Različiti privatni i javni pružatelji trenutno nude alate za digitalnu identifikaciju koji korisnicima omogućuju pristup raznim javnim uslugama kao što su korištenje internetskog bankarstva, pristup potvrdi o cijepljenju. Ponuda digitalnih identiteta ima različite razine sigurnosti i povjerenja. Velike platforme omogućuju svojim korisnicima da se prijave za razne online usluge, od kupovine do čitanja vijesti, ali te pretplate ne daju korisnicima potpunu kontrolu nad onim što se događa s podacima koje dijele kako bi se identificirali za korištenje određene online usluge. Osiguravanje sigurnosti i privatnosti je ključno.

4.Europski osobni digitalni novčanik

Mnogi građani već koriste digitalne novčanike na svojim pametnim telefonima za pohranu karata dok putuju ili za pohranu svojih virtualnih bankovnih kartica koje omogućuju povoljnije plaćanje. S novom uredbom europski osobni digitalni novčanici bit će dostupni svim Europljanima. Europski novčanici s digitalnim identitetom osobni su digitalni novčanici koji građanima omogućuju digitalnu identifikaciju, pohranu i upravljanje svojim identitetom, podacima i službenim dokumentima u elektroničkom obliku. To može uključivati npr. vozačku dozvolu, liječnički recept ili obrazovnu kvalifikaciju. S novčanikom građani će moći dokazati svoj identitet tamo gdje je to potrebno za pristup online ili stvarnim uslugama, za dijeljenje digitalnih dokumenata ili jednostavno za dokazivanje određenog osobnog atributa, kao što je dob, bez

otkrivanja svog identiteta ili drugih osobnih podataka. Građani će u svakom trenutku imati potpunu kontrolu nad podacima koje dijele.

4.1. Prednosti, koje europski osobni digitalni novčanik donosi Europljanima

Glavni novi element koji nude nova pravila je da će svatko imati pravo na europski osobni digitalni novčanik (novčanik s digitalnim identitetom), koji će biti usvojen u svim državama članicama bez dodatnih obveza. Korisnici će moći kontrolirati koje osobne podatke žele dijeliti online, dok će javne usluge i neke privatne usluge morati prepoznati digitalni identitet Europe. Zbog svojih sigurnosnih značajki bit će privlačno i svim privatnim pružateljima usluga da ga identificiraju i uvedu u upotrebu za sve usluge koje zahtijevaju jaku autentifikaciju, što će im stvoriti nove poslovne prilike.

4.2. Mogućnosti korištenja europskog digitalnog identiteta

Moći ćemo ga koristiti za pristup javnim i privatnim online uslugama, posebno tamo gdje je potrebna jaka autentifikacija korisnika. Primjer za to može biti pristup bankovnom računu ili zahtjev za kredit, podnošenje porezne prijave, upis na sveučilište u zemlji ili inozemstvu i mnoge druge stvari koje radimo uobičajenim sredstvima identifikacije.

Evo još nekoliko primjera kako ćemo moći koristiti Europski osobni digitalni novčanik nakon instalacije:

- Korištenje novčanika s digitalnim identitetom: Instalirat ćemo osobni digitalni novčanik na naš mobilni telefon. Omogućit će nam ga naša matična država, čime se osigurava osobno izdavanje novčanika. Digitalni novčanik omogućit će nam prijenos, pohranu i korištenje naših osnovnih osobnih podataka i dokumenata, kao što su osobna iskaznica, vozačka dozvola, diploma i bankovna kartica, koje smo do sada koristili kao fizičku karticu u našem fizičkom novčaniku.
- Dokazat ćemo svoje godine starosti: U redu za ulazak u noćni klub zaštitar na vratima traži od nas osobnu iskaznicu. Umjesto da pokažemo svoju fizičku iskaznicu, koristit ćemo europski novčanik za digitalni identitet i dokazati svoju dob. Zaštitar će moći provjeriti imamo li dovoljno godina za ulazak u klub. Ako odlučimo koristiti svoj digitalni identitet i upotrijebiti ga za potvrdu da smo dosegli dobnu granicu, moći ćemo koristiti Europski digitalni novčanik za potvrdu svoje dobi bez prikazivanja drugih osobnih podataka.
- Najam automobila u zračnoj luci: Za najam automobila u zračnoj luci moramo čekati u redu na šalteru za iznajmljivanje automobila, jer je potrebno čekati da tvrtka za najam skenira kopiju naše putovnice ili osobne iskaznice, vozačku dozvolu, kreditnu karticu i potpiše sve dokumente. S digitalnim identitetom to će biti moguće učiniti bez čekanja u redu, čak i unaprijed. Moći ćemo se uputiti do parkinga, uzeti auto i odvesti se. Tvrtka za najam automobila moći će ostaviti naš ključ na parkiralištu ili nam čak omogućiti pokretanje automobila putem mobilnog telefona.

- Identificiranje putem internetske usluge kako biste dokazali tko ste: Ako se zbog posla preselimo u drugu zemlju, morat ćemo se registrirati kao rezident te zemlje i moći ćemo koristiti naš europski osobni digitalni novčanik u tu svrhu. Njime ćemo također moći dokazati svoj identitet za razne online usluge u novoj zemlji prebivališta, primjerice, s namjerom otvaranja bankovnog računa, kupnje SIM kartice za naš mobitel ili naručivanje karte za javni prijevoz.

4.3. Dodana vrijednost europskog osobnog digitalnog novčanika u odnosu na trenutni sustav

Europski novčanici s digitalnim identitetom bit će izgrađeni na jamstvima pouzdanih digitalnih identiteta država članica, poboljšavajući njihovu učinkovitost, proširujući njihovu upotrebu na privatni sektor i nudeći osobne digitalne novčanike koji su sigurni, besplatni, prikladni za korištenje i štite osobne podatke.

Komisija se nadovezuje na ovu inicijativu na postojećem prekograničnom pravnom okviru za pouzdane digitalne identitete, na europskoj inicijativi za elektroničku identifikaciju i pouzdane usluge. Ovo je UREDBA (EU) br. 910/2014 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 23. srpnja 2014. - eIDAS. Uredba pruža osnovu za prekograničnu elektroničku identifikaciju, autentifikaciju i certifikaciju web stranice u EU. Uredba eIDAS stupila je na snagu u svih 28 zemalja EU 1. srpnja 2016. godine. Riječ je o jednoj od ključnih akcija Europske digitalne agende koja ima za cilj jačanje povjerenja u elektroničke transakcije između poduzeća, građana i javne uprave.

Sadržaj Uredbe eIDAS podijeljen je u dva dijela, i to na:

- **elektronička identifikacija**, gdje uredba ne ometa sustave upravljanja elektroničkim identitetom i pripadajuću infrastrukturu država članica, već samo utvrđuje uvjete pod kojima države članice priznaju sredstva elektroničke identifikacije fizičkih i pravnih osoba uključenih u prijavljenu shemu druge zemlje, te
- **usluge povjerenja**, gdje uredba u potpunosti regulira područje i utvrđuje pravila za usluge povjerenja, posebno za elektroničke transakcije, te utvrđuje pravni okvir za:
 1. elektroničke potpise,
 2. elektroničke pečate,
 3. elektroničke vremenske pečate,
 4. elektroničke dokumente,
 5. usluge elektroničke preporučene dostave i
 6. usluge certifikata za provjeru autentičnosti web-mjesta.

Sve usluge povjerenja mogle bi se koristiti 1. srpnja 2016., a njihova praktična provedba ovisi o interesu javnih uprava država članica, odnosno o interesu gospodarskog i drugog nevladinog sektora. Međutim, ne sadrži obveze za države članice da osiguraju sustav digitalne identifikacije i siguran pristup javnim uslugama te da osiguraju njihovu upotrebu preko granica EU-a. Niti sadrži odredbe o korištenju takve identifikacije za privatne usluge ili usluge koje pružaju mobilni uređaji. To dovodi

do nesuglasica među zemljama. Danas samo 60% stanovništva EU-a u 14 država članica može koristiti svoju nacionalnu elektroničku identifikaciju u nekoliko zemalja. Samo 14% ključnih pružatelja javnih usluga u državama članicama dopušta prekograničnu autentifikaciju putem sustava e-identifikacije, na primjer za dokazivanje osobnog identiteta na internetu bez upotrebe lozinke. Broj uspješnih prekograničnih autentifikacija raste iz godine u godinu, ali je i dalje vrlo nizak. *Također, prema istraživanju Eurobarometra, 72% korisnika želi znati kako se njihovi podaci obrađuju na računima društvenih mreža. Prema ovom istraživanju, 63% građana EU-a podržava siguran i jedinstven digitalni identitet za sve internetske usluge.*

Pandemija koronavirusa i prelazak na korištenje digitalnih usluga pokazali su da je potrebno hitno ukloniti ograničenja identifikacije u cijeloj EU.

4.4. Prijelaz na europski osobni digitalni novčanik

Europski osobni digitalni novčanici temeljit će se na nacionalnim sustavima koji već postoje u državama članicama. Međutim, danas svi koji žive u EU-u nemaju pristup alatima za digitalnu identifikaciju.

Države članice ponudit će novčanik svojim građanima i stanovnicima na nacionalnoj razini. Svatko će moći preuzeti, instalirati i koristiti Europski osobni digitalni novčanik na svom pametnom telefonu ili drugom uređaju.

4.5. Sigurnost, privatnost i zaštita osobnih podataka korištenjem europskog osobnog digitalnog novčanika

Prijedlog pruža visoku razinu sigurnosti. Komisija će koordinirati prijedloge s državama članicama o standardima, tehničkim specifikacijama i operativnim aspektima kako bi se osigurala najviša razina sigurnosti za korisnike Europskog osobnog digitalnog novčanika. Države članice uskladit će svoje digitalne certifikate s tim zahtjevima. Svi osobni podaci bit će dostupni online samo ako korisnik to odluči. Uredba nema za cilj osigurati jedinstveni europski identitet koji bi zamijenio nacionalni digitalni identitet. Digitalni identitet i dalje će pružati država članica. Europski okvir digitalnog identiteta temelji se na nacionalnim digitalnim certifikatima i proširuje funkcionalnost i upotrebljivost nacionalnih eID-ova putem europskog osobnog digitalnog novčanika.

5.Zaključak

Pandemija koronavirusa povećala je potrebu za učinkovitim i korisnim digitalnim uslugama diljem EU-a. Ključno je da države članice počnu surađivati s Komisijom i da se privatni sektor odmah pripremi za provedbu Europskog okvira za digitalni identitet.

Dana 21. listopada 2021. na Brdu pri Kranju održana je 5. međunarodna konferencija o e-identifikaciji i uslugama e-povjerenja ZEIDES 2021 na kojoj su predstavljene inovacije na području e-identiteta u EU i Sloveniji.

Budući da trenutačno u EU-u ne postoji pouzdana i sigurna identifikacija korisnika koja štiti osobne podatke i koja se široko koristi, europska komisija objavila je 3. lipnja 2021. prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjenama i dopunama Uredbe (EU) br. /2010. 910/2014 o uspostavi okvira za europski digitalni identitet na temelju Uredbe EU-a o e-identifikaciji i uslugama povjerenja na jedinstvenom unutarnjem tržištu (eIDAS). Očekuje se da će uredba biti usvojena iduće godine. Cilj je da se države članice u rujnu 2022., u bliskoj suradnji s Komisijom, dogovore o Zborniku alata za provedbu Europskog okvira za digitalni identitet i da Komisija objavi Priručnik do listopada 2022. Nakon što se dogovori tehnički okvir, može se testirati u pilot projektima.

Države članice trebale bi izdati nove europske novčanike digitalnog identiteta godinu dana nakon stupanja na snagu nove uredbe.

6.Literatura

- [1.] Evropska digitalna identiteta . [online]. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-digital-identity_sl (22.10.2021)
- [2.] Commission proposes trusted and secure Digital Identity for all Europeans - Questions and Answers. [online]. Dostopno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/qanda_21_2664/QANDA_21_2664_EN.pdf (26.10.2021)
- [3.] B.V. Evropska komisija predlaga evropsko digitalno identiteto. [online]. Dostopno na: <https://www.rtv.slo.si/evropska-unija/evropska-komisija-predlaga-evropsko-digitalno-identiteto/582814> (26.10.2021)
- [4.] Digitalna identiteta. [online]. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/mod/page/view.php?id=318889> (3.10.2021)
- [5.] 5. mednarodna konferenca o e-identifikaciji in e-storitvah zaupanja ZEIDES 2021. [online]. Dostopno na: <https://www.si-trust.gov.si/sl/obvestila-in-novice/5-mednarodna-konferenca-o-e-identifikaciji-in-e-storitvah-zaupanja-zeides-2021/> (31.10.2021)
- [6.] Digitalna identiteta – današnja realnost. [online]. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/e-bilten/novica/digitalna-identiteta---danasnja-realnost> (31.10.2021)
- [7.] UREDBA (EU) št. 910/2014 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 23. julija 2014 [online]. Dostop na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0910&from=EN> (31.10.2021)